

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України прийняла рішення про присудження **Колбасовій Христині Василівні** ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія, на підставі прилюдного захисту дисертації **«Психологічні особливості формування невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами»**.

«15» травня 2025 року.

Колбасова Христина Василівна, 1992 року народження, громадянка України. Освіта вища: у 2016 році закінчила Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та отримала диплом спеціаліста за спеціальністю Соціальна педагогіка (професійна кваліфікація: соціальний педагог, практичний психолог у закладах освіти, викладач соціальної педагогіки у вищих навчальних закладах I-II рівня акредитації). Диплом С16 080638 дата видачі 01.07.2016 р.

У травні 2025 року закінчила аспірантуру Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України за спеціальністю 053 Психологія.

Дисертацію виконано у відділі освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Науковий керівник: Вовченко Ольга Анатоліївна, доктор психологічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Здобувачка має 21 наукову працю (20 одноосібні), зокрема: 1 колективна стаття в електронному науковому періодичному фаховому виданні інших держав, який включений до міжнародних наукометричних баз Scopus; 1 одноосібна стаття в колективній монографії в науковому періодичному виданні інших держав, 5 статей у наукових фахових виданнях України, категорії «Б», що включені до міжнародних наукометричних баз з психології; 2 статті в електронних наукових періодичних фахових виданнях інших держав; 12 публікацій апробаційного характеру.

1. Kolbasova K., Omelchenko I., Kobylchenko V., Huliaieva O., Vovchenko O. Psychological analysis of manifestations of nonverbal intelligence of senior pre-schoolers in the context of inclusive education. Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment. 2023. Vol. 11 № 2. P. 87-96. DOI 10.6000/2292-2598.2023.11.02.3

2. Колбасова Х. Детермінанти формування невербального інтелекту дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами. V Міжнародна конференція «Сучасні інноваційні та інформаційні технології в ХХІ столітті» 15- 16 вересня 2022 р. місто Катовіце. С. 385-390.
3. Колбасова Х. Особливості використання технологій невербального інтелекту у спеціальній психології. Габітус. Видавничий дім «Гельветика». 2022. № 37. С. 117-121. DOI 10.32843/2663-5208.2022.37.21
4. Колбасова Х. Психологічний супровід навчання дітей з ООП за умов воєнного часу: на допомогу батькам та освітянам. Наукові інновації та передові технології. № 7(9). 2022. С. 46-58. DOI 10.52058/2786-5274-2022-7(9)-46-58
5. Колбасова Х. Психологічна підтримка дітей старшого дошкільного віку в інклюзивному просторі. Габітус. Видавничий дім «Гельветика». 2022. № 44. С. 84-88. DOI 10.32782/2663-5208.2022.44.14
6. Колбасова Х. Невербальний інтелект як засіб формування основних компетентностей дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами. Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2023. № 2(89). С. 25-30. DOI 10.32405/2309-3935-2023-2(89)-25-30 Посилання <https://surl.li/yokvsq>
7. Колбасова Х. Соціальна компонента як основа формування структури невербального інтелекту дошкільників з кохлеарними імплантами. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 7(35). С. 1061-1073. DOI 10.52058/2786-5274-2024-7(35)-1061-1073

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради:

Засенко В'ячеслав Васильович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України, радник директора, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Оцінка позитивна без зауважень.

Ярмола Наталія Анатоліївна, кандидат педагогічних наук, старший дослідник, заступник директора з наукової роботи, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У роботі авторка зазначає, що невербальний інтелект має вплив на формування життєвих компетентностей та подальшу соціалізацію дошкільників з кохлеарними імплантами, але надалі ми майже не зустрічаємо обґрунтування заявленого факту.

2. У центрі уваги дослідження були три категорії дітей (діти старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами, молодші школярі з кохлеарними імплантами, діти старшого дошкільного віку з нормотиповим розвитком), але авторкою не зроблено узагальнень щодо особливостей сформованості невербального інтелекту та його складових, як було здійснено щодо дошкільників з кохлеарними імплантами. На нашу думку, розкриття специфіки

молодших школярів з нормотиповим слухом та молодших школярів з кохлеарними імплантами, що були охоплені дослідженням сприяло б поглибленому розумінню структури та механізмів невербального інтелекту.

3. Не є зрозумілим, чому авторка згадує методику діагностики «Невербальний тест інтелекту Лейтера» (Leiter-3) у роботі, але не використовує її, зважаючи на те, що дана методика призначена для виміру рівня невербального інтелекту. Це перенасичує роботу і відволікає увагу від основного підібраного діагностичного матеріалу.

4. Авторка детально розписала та представила тематичні заняття у психологічній програмі для дошкільників з кохлеарними імплантами. Але не має зазначення коли це має відбуватися, як це відбувалося під час експерименту і як цим користуватися психологам.

5. На нашу думку, дисертантці варто подумати над представленням розробленої психологічної програми у прикладному аспекті в окремому виданні, що сприяло б її поширенню і використанню у практичній роботі з досліджуваними дошкільниками.

Проте висловлені зауваження та пропозиції не впливають на загальну високу оцінку дисертацій, яка є зразком ретельного, змістового і добре проведеного дослідження. Слід наголосити на самостійності дослідження, авторському формулюванні теоретичних засад роботи, оригінальності та винахідливості у розробленні поставлених завдань.

Литовченко Світлана Віталіївна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку, Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. У дисертаційному дослідженні недостатньо уваги приділено індивідуальним прикладам формування невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами. Незважаючи на представлення цілісної моделі формування невербального інтелекту, варто ширше окреслити особливості, що зумовлюють відмінності в його розвитку, зокрема: вікові періоди проведення імплантації, попередній слуховий досвід, тривалість реабілітаційного періоду та ступінь залученості батьків. Розгляд цих факторів забезпечить більш повне розуміння варіативності розвитку невербального інтелекту та підвищить ефективність індивідуалізації психолого-педагогічного супроводу.

2. При визначенні організаційних умов експериментального дослідження досить стисло окреслено особливості вибірки. Бажано детально охарактеризувати гендерні, соціальні та демографічні особливості досліджуваних дошкільників.

3. У дисертації після проведених досліджень зазначаються результати достовірності проведеного дослідження: критерії Пірсона, Манна-Уїтні. Необхідно роз'яснення, щодо цифрових значень: яким чином вони

характеризують отримані результати; чому саме ці критерії було використано з метою презентації результатів дослідження.

4. Доцільним видається доповнення до роботи «Додатків», зокрема з метою представлення зразків діагностичних методик, що використовувались у межах емпіричного дослідження. Це дозволило б практикам та дослідникам більш глибоко ознайомитися з інструментарієм та логікою дослідження, що стали основою авторського підходу.

Однак, висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку даного дослідження, що має вагому новизну, теоретичну та практичну значущість.

Душка Алла Луківна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького.

1. У дослідженні практично не представлено опису гендерних відмінностей показників невербального інтелекту дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами.

2. У дисертації основними стали міждисциплінарний та системний підходи. На наш погляд, доцільним було б застосування положень і особистісно зорієнтованого підходу як сучасного бачення організації психологічної допомоги дітям з порушеннями слуху, зокрема з кохлеарними імплантами, орієнтованого не на порушення, недоліки, вади (слухові, вербально мовленнєві), а на можливості їхнього розвитку (ментального, пізнавального, інформаційного, психічного та емоційного).

3. Чи доцільним є виокремлення та акцентуації в ході дослідження перспектив формування невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами в структурі безбар'єрного простору?

4. Представлені у дисертації висновки до 3 розділу недостатньою мірою відображають представлені в ній матеріали і є надмірно узагальненими.

5. У дисертації подається надмірно велика кількість першоджерел (до 40 назв) представників з багатьох галузей знань, які не всі мають безпосереднього відношення до теми дослідження.

6. Є певні недоліки в оформленні дисертації, які визначаються поодинокими порушеннями аналітико-синтетичного стилю викладу змісту роботи, тому не завжди простежуються причинно-наслідкові зв'язки між абзацами.

Висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки дослідження, яке розглядається як комплексна, завершена та методологічно обґрунтована експериментальна робота, присвячена вивченню психологічних чинників формування невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами.

Шевченко Володимир Миколайович, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології

імені М.Д. Ярмаченка Факультету спеціальної та інклюзивної освіти, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Оцінка позитивна із зауваженнями:

1. Дисертація присвячена вивченню невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами, проте недостатньо уваги приділено аналізу взаємозв'язку між категоріями «розвиток мовлення» та «невербальний інтелект». Хоча в роботі автором неодноразово згадується, що кохлеарна імплантація впливає на розвиток мовлення, відсутній поглиблений аналіз того, як саме рівень мовленнєвого розвитку може впливати на формування різних компонентів невербального інтелекту (когнітивної, особистісної, соціальної). Це є важливим аспектом для означеної тематики, оскільки мовленнєвий розвиток тісно пов'язаний з когнітивними процесами, соціальною взаємодією та емоційним розвитком дитини, її становленням та подальшими процесами формування компетентностей, соціалізації загалом.

2. Дисертанткою недостатньо глибоко розкрито вплив соціальних факторів на формування невербального інтелекту. У роботі описано важливість соціальної компоненти, батьківського ставлення, але механізми цього впливу розкрито не повною мірою. Було б доцільно розширити аналіз соціальних детермінант, таких як стиль виховання, соціально-економічний статус сім'ї, особливості взаємодії з однолітками на формування невербального інтелекту у дітей з кохлеарними імплантами. Це сприятиме формуванню більш повного уявлення про відповідний процес та розробленню ефективніших стратегій психолого-педагогічного супроводу.

3. Запропонована автором модель невербального інтелекту має ґрунтовний опис змісту її основних компонентів. Водночас їх операціоналізація виявляється дещо звуженою та охоплює лише окремі показники. У зв'язку з цим вибір відповідних методик дослідження вимагає більш вагомого обґрунтування.

4. У дисертації обґрунтовано важливість створення безбар'єрного освітнього середовища для дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами, що є актуальним у контексті сучасних тенденцій інклюзивної освіти. Однак, недостатньо детально розкрито взаємодії між різними компонентами невербального інтелекту та їх вплив на адаптацію дитини в інклюзивному середовищі. Подальші дослідження в цьому напрямку могли б сприяти розробці більш диференційованих підходів до підтримки дітей з кохлеарними імплантами в освітньому процесі.

5. Звертає на себе увагу непоодинокі стилістичні, орфографічні пунктуаційні помилки представленого дисертаційного дослідження.

Водночас, висловлені зауваження та побажання є дискусійними і не заперечують загальної високої оцінки науково-фахового рівня дисертації, що кваліфікується нами як ґрунтовне та цілісне експериментальне дослідження психологічних особливостей формування невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради;
«Проти» – немає,
«Утримались» – немає.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА ІНСТИТУТУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ МИКОЛИ ЯРМАЧЕНКА НАПН УКРАЇНИ УХВАЛИЛА:

1. Дисертація **Колбасової Христини Василівни** на тему: «**Психологічні особливості формування невербального інтелекту у дітей старшого дошкільного віку з кохлеарними імплантами**» зі спеціальності, що подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні і поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія є завершеним самостійним науковим дослідженням і відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами внесеними згідно постанови КМУ № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), та може бути представлена у спеціалізованій вченій раді для присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

2. Присудити **Колбасовій Христині Василівні** ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні і поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

На підставі результатів відкритого голосування та прийнятого рішення разова спеціалізована вчена рада присуджує Колбасовій Христині Василівні ступінь доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, за спеціальністю 053 Психологія.

Голова спеціалізованої вченої ради
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член (академік) НАПН України

В'ячеслав ЗАСЕНКО